

“Eleştirel Eğitim Felsefesi Dünyayı Değiştirebilir Mi?”

Freire Bağlamında Bir Tartışma

Recep Kayalı **, Celal Yeşilçayır ***

Makale Geliş Tarihi:16/04/2025

Makale Kabul Tarihi:20/10/2025

DOI: 10.35675/befdergi.1677658

Öz

Düşünce tarihinde kişinin insanlaşmasının ve özgürleşmesinin yolunun eğitimden geçtiğine dair kuramlarla karşılaşmak mümkündür. Brezilyalı düşünür Paulo Freire, eleştirel eğitim felsefesi bağlamında eleştirel bilinç anlayışını ileri sürmüştür. Böylelikle kişinin insan olması ve özgürleşmesi yolunda bir mesafe kat edilebilecektir. Bu çerçevede diyalog ve praxis gibi eğitim yöntemlerinden söz etmektedir. Eğitim sistemlerindeki dönüşüm ile birlikte “ezen ve ezilen” ikilemine yol açan sömürü düzenini de yıkmak mümkün olacaktır. Böylelikle insanlar değişmez gibi görünen yazgılarından kurtulabileceklerdir. Ezen ve ezilen düzeninin olmadığı bir sistemde insanlar gerçek anlamda “özgür olma” ve “insan olma” durumuna erişebileceklerdir. Eleştirel bilinç insanlığın bu yolunu hazırlayacak mahiyettedir ve bu durum bir lütuf olmayacaktır. İnsanların sömürü düzeninden kurtulmak için umutlu ve cesur olmaları gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Diyalog, eleştirel bilinç, ezen ve ezilen, Freire, praxis

“Can Critical Philosophy of Education Change the World?”

A Discussion in the Context of Freire

Abstract

In the history of thought, it is possible to come across theories that the path to humanisation and liberation of the individual passes through education. Brazilian philosopher Paulo Freire put forward the concept of critical consciousness in the context of the philosophy of critical education. In this way, a distance can be travelled towards the humanisation and emancipation of the individual. In this framework, he talks about educational methods such as dialogue and praxis. With the transformation in education systems, it will be possible to overthrow the order

* Bu makale Recep Kayalı tarafından Doç. Dr. Celal Yeşilçayır'ın danışmanlığında hazırlanan “Paulo Freire'nin Eleştirel Eğitim Felsefesi ve Günümüz İçin Önemi” (Gümüşhane Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü-2024) adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Türkiye, recep.kayali69@gmail.com, ORCID:0009-0002-9242-4363

*** Giresun Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Giresun, Türkiye,

ORCID: 0000-0002-3132-920X

Kaynak Gösterme: Kayalı, R. & Yeşilçayır, C. (2026). “Eleştirel eğitim felsefesi dünyayı değiştirebilir mi?” Freire bağlamında bir tartışma. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(49), 94-113.

of exploitation that leads to the dichotomy of "oppressor and oppressed". In this way, people will be able to get rid of their seemingly unchangeable fate. In a system where there is no system of oppressor and oppressed, people will be able to reach the state of "being free" and "being human" in the real sense. Critical consciousness is capable of preparing this path for humanity, and this will not be a favour. People need to be hopeful and courageous to get rid of the order of exploitation.

Keywords: *Critical consciousness, dialogue, Freire, oppressor and oppressed, praxis*

Giriş

Felsefenin eğitim ile ilgili mesaisi, mevcut sorunların irdelenmesi ve bunlara yönelik farkındalık oluşturulması bakımından eleştirel bir tavrı gerektirmektedir. Öyle ki eğitim sistemleri ve uygulamaları, siyasi, ekonomik, stratejik vb. saikler çerçevesinde insanlar tarafından belirlendiği için eleştiri ve sorgulama gerektirecek birçok hususu içermektedirler. Antik Çağ'dan günümüze değin eğitim felsefesi bağlamında birçok düşüncenin ortaya çıktığı ve bu alanın dinamik bir özelliğe sahip olduğu bilinmektedir. Brezilyalı düşünür Paulo Freire, XX. yüzyılın ikinci yarısında eğitim felsefesi ile ilgili olarak dönemin ruhuna uygun düşünceleri ileri sürmüştür. Geliştirdiği *eleştirel pedagoji* (eleştirel eğitim felsefesi) ile adından söz ettirmiştir ve fikirleri bütün dünyada etkili olmuştur. Freire'nin düşüncelerinin ortaya çıkmasında ekonomik krizler, yoksulluk, sömürü, ezen-ezilen ikilemi gibi hususlar etkili olmuştur. Ona göre mevcut eğitim sistemleri çağın sorunlarının anlaşılmasında ve çözümünde oldukça yetersiz kalmaktadır. Dünyadaki sorunların çözümü adına öncelikle eğitimi eleştirel bir anlayışla yeniden inşa etmek gerekmektedir.

Elinizdeki çalışma Freire'nin eleştirel eğitim felsefesi çerçevesinde yaşadığımız dünyanın sorunlarını ele alıp, incelemektedir. Bu bağlamda onun düşünceleri ve ileri sürdüğü görüşler ile çağımızın temel insani sorunlarının tahlil edilmesi amaçlanmaktadır. Onun ileri sürdüğü *eleştirel bilinç* (conscientização) anlayışının eğitim süreçlerinde nasıl geliştirilebileceği hususu tartışmaya açılmaktadır. İkinci aşamada ise onun eleştirel pedagojisinden çağımızda yaşanan sorunların çözümüne yönelik hangi önerilerin olabileceği üzerinde durulmaktadır. Böylelikle "Eleştirel Eğitim Felsefesi Dünyayı Değiştirebilir mi?" sorusunun cevabı, birinci adımda eğitim süreçleri minvalinde, ikinci adımda ise küresel adalet sorunsalı çerçevesinde tartışılmaktadır. Son tahlilde ise günümüzde insanlığın durumuna dair bazı tespitlerin oluşturulması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte Freire'nin ortaya attığı bütün düşüncelerden ziyade eğitim felsefesi bağlamında ileri sürdüğü kavramlar çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışma ile birlikte Freire'nin söz konusu düşüncelerinin aydınlatılması ve onun düşüncelerinden yaşadığımız çağın sorunlarına dair hangi çözümlerin üretilebileceğine dair bir farkındalık oluşturulması hedeflenmektedir. Aynı zamanda alan yazına eleştirel eğitim felsefesi bağlamında bir katkının sunulması amaçlanmaktadır. Araştırmamıza *eleştiri* ve eğitimin felsefedeki önemi ile başlamanız yerinde bir tutum olacaktır.

Yöntem

Çalışmamız eğitim felsefesi alanı ile ilgili olduğundan kuramsal temellere dayanmaktadır. Bu çerçevede araştırmamızda felsefi metin analizi ve temellendirme yöntemine başvurulmaktadır. Alan yazında Freire'nin eserleri ve onun eleştirel eğitim felsefesi ile ilgili yayınlar tespit edilerek incelenmiştir. Söz konusu eserlerden eleştirel eğitim felsefesi ve eleştirel bilinç ile ilgili konular belirlenerek, analiz edilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Eleştirel düşünmenin Freire'den çok önceleri felsefe tarihinde gelişen bir anlayış ve yöntem olduğu bilinmektedir. O eleştirelliği eğitim felsefesi alanında temel bir yöntem olarak geliştirmiş bir düşünürdür. Çalışmamızın amacı çerçevesinde eleştirelliğin felsefe ve eğitimdeki önemi ile Freire'nin eğitime dair eleştirel felsefesinin irdelenmesi önem arz etmektedir. Bu çerçevede onun ileri sürdüğü düşüncelerin insan hayatındaki sorunları aşmak bakımından oynayabileceği rolün tartışılması amaçlanmaktadır.

Eleştiri, Eğitim ve Felsefe

Günlük dildeki farklı anlamlarının ötesinde *eleştirinin* felsefede özel bir yerinin olduğunu ifade etmemiz gerekmektedir. Zira felsefe tarihi boyunca filozoflar eleştirel düşünmeyi temel bir yöntem olarak benimsemişlerdir. Sokrates'e göre *eleştiri* "bir şeyi iyi ya da kötü yanlarıyla değerlendirme" (Şenşekerci & Bilgin, 2008) edimidir. Onun geliştirdiği *diyalog felsefesinde*, eleştirel düşünme ve eğitim etkinliğinin birlikte icra edildiği bilinmektedir (Yeşilçayır, 2023). Bununla birlikte Sokrates düşüncelerinin mahiyetine istinaden hem eleştirel düşünmenin hem de eğitim felsefesinin öncüsü olarak gösterilmektedir. Dolayısıyla onun eleştirel yöntemi felsefeye kazandırdığı gibi eğitim felsefesinin de yolunu açtığı ifade edilmektedir. Eğitim felsefesi alanında ortaya çıkan düşüncelerde ise eleştirinin temel bir üslup olarak yaygınlaştığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte eğitim felsefesi bağlamında eleştirelilik, temel olarak insanın kendisini ve değerini ölçüt almayı yeğlemektedir.

Görüleceği üzere eğitim alanı temel felsefi bir disiplin olarak literatürde yer edinmiştir. Bu çerçevede eğitim sistemleri ve uygulamaları irdelendiğinde eleştirel olarak ele alınması gereken bir çok hususun olduğu anlaşılmaktadır. Modern dönemin ortaya çıkardığı liberal anlayış kapitalizme giden yolu hazırlamıştır. Kapitalizm ise zamanla ülkelerin siyasi ve kültürel kimliğine yansdığından eğitim faaliyetlerinin bu süreçten etkilenmesi kaçınılmaz olmuştur (Kükürt, 2015). Sanayinin gelişmesi ile birlikte okulların iş sektöründe gerekli elemanları yetiştirme görevini üstlenmesi zamanla tartışılmaya başlanmıştır. Theodor W. Adorno ve Max Horkheimer'e (2014) göre modernite ile aydınlanmanın ilerleme olarak sunduğu şeyler, insani anlamda bir çok yıkıma neden olmuştur. Böylece teknolojik bir despotluk yaygınlaşmıştır. Dolayısıyla son iki yüzyılda yaygınlaşan sanayileşme, ilerleme ve liberal demokrasi gibi akımlar ile bunların eğitime olan yansımalarının tartışmaya açık olduğu ortaya çıkmaktadır.

Eğitim kurumlarının insani bir anlayışın ötesine geçerek, güç sahiplerinin kazançlarının aracı haline dönüşmesi önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan emeğinin eğitim vasıtasıyla sermayedarların kontrolüne girmesine karşı eleştirel düşünebilmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda eğitimin siyasallaşması sorununu ve dünyadaki gelişmelerin insaniliğini tartışmak gerekmektedir (Kantarıcı Bingöl, 2022a). Buna göre eleştirel eğitim felsefesinin gayriinsani eğitim anlayışlarına karşı bir tutum olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Eğitim felsefesinde eğitimin sorunları incelenirken farklı güç odakları ile iktidarın eğitimi nasıl yönlendirdiği tartışmaya açılmaktadır. Eleştirel eğitim felsefesi olarak da ifade edilen eleştirel pedagojinin önemli temsilcileri olarak Ivan Illich, Peter McLaren, Michael Apple, Stanley Amowitz, Henry A. Giroux ve Paulo Freire karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım, 2011). Bu isimlerden Freire özellikle 1970’de yayımlanan *Ezilenlerin Pedagojisi* adlı eseriyle eleştirel pedagoji alanına önemli bir katkı yapmıştır.

Freire’nin Eleştirel Eğitim Felsefesi

Freire’nin düşüncelerinde özellikle “ezen ve ezilen” ikileminde yaşanan hegomanya düzeninin etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. *Eleştirel bilinç* kavramının analizine geçmeden önce onun düşüncesini, ileri sürdüğü kavramlar çerçevesinde ele almaya çalışalım. Onun beslendiği kaynakların başında emek sömürsünü dile getiren K. Marks, A. Gramsci ve L. Althusser’in görüşleri gelmektedir. Bu düşünürlere göre eğitim, sermayedarların işçi sınıfını sömürmek için başvurduğu temel araçtır (Özsoy Somuncuoğlu, 2023). Freire’nin ezen ve ezilen ikileminden ortaya çıkan sömürü düzenini anlatırken bahsi geçen düşünürlere ilham aldığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda Frankfurt Okulu’nun temsilcileri Horkheimer ve Adorno’nun sanayide ilerleme ve bunun eğitime yansımalarına yönelik eleştirileri onun düşüncelerinde etkili olmuştur. Bununla birlikte Freire’nin eleştirel pedagojisinde *ezen ve ezilen, sessizlik kültürü, bankacı eğitim modeli, problem tanımlayıcı model, insanlaşma ve insandışılama, monolog ve diyalog, praxis, eleştirel bilinç* kavramları karşımıza çıkmaktadır.

Freire’nin eserlerinde *ezen ve ezilen* ikileminin olduğu dikkat çekmektedir ve bu ikilemi diyalektik bir biçimde ele almaktadır. Onun bu tavrı Hegel ve Marx’ın felsefelerini akıllara getirmektedir. Tarihsel süreçte insanların hayatta kalma mücadelesi ezen ve ezilenleri meydana getirmiştir. (Kantarıcı Bingöl & Aybar, 2020). Ezenler güçlerini ezilenlerin sırtından, onları boyun eğdirerek elde etmişlerdir. Sahte yüce gönüllük ile ezilenleri karşılarında el açmaya muhtaç duruma getirmişlerdir (Freire, 2023). Bununla birlikte eğitimi insanların özgürleşmesini sağlayacak bir bilinçlenme süreci olarak görmek mümkündür. Aynı zamanda sömürü ve adaletsiz düzene karşı eleştirel bir bakış açısına ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bu noktada “eğitim süreçleri bilinçlenmeye uygun olarak mı teşekkül etmiştir?” sorusu karşımıza çıkmaktadır. Ezenlerin gücü ellerinde bulundurmak için oluşturdukları fırsat eşitsizliği bu süreci olumsuz etkilemektedir. Bunun yanında eğitim müfredatlarının

özgürleştirici bir mahiyette olmaması bilinçlenmenin önündeki diğer önemli bir engel olarak belirmektedir.

Ezen ve ezilen ikilemi ile ilişkili olarak Freire'nin sözünü ettiği diğer bir kavram *sessizlik kültürüdür*. Güç sahibi olan “ezenler”, kendilerine göre kurdukları bir yapı ile “ezilenleri” bir şekilde kontrol altına almışlardır. *Sessizlik kültürü* ise işte bu egemen sınıfa karşı mücadele edilmediği ve onların hegemonyasının kabul edildiği durumu ifade etmektedir (Yılmaz, 2016). İnsanlar içinde bulundukları bu durumu kabullenerek, uyum sağlamayı tercih etmişlerdir. Freire'ye göre ezilenlerin insan olma bilincini ve özgürlüklerini elinden alan *sessizlik kültüründen* kurtulmanın yolu eleştirel pedagojiden geçmektedir. Bu noktada “Eğitim süreçleri eleştirel bir bakış açısı sağlayacak mahiyette midir?” diye başka bir soru karşımıza çıkmaktadır. Eğitimin sorgulayıcı/eleştirel bir içerik yerine kabul ve tekrara dayalı bir biçimde hazırlanması güç sahiplerinin işine gelmektedir.

Freire “ezen” kesimin egemenliğini sürekli hale getirmek için eğitim süreçlerini kontrol altına aldığını ileri sürmektedir. Bu çerçevede onun üzerinde sıklıkla durduğu ifade *bankacı eğitim modelidir*. Bu modelde yeni öğrenenler belirlenmiş müfredatı yüklenici ve ezberleyici konumundadırlar. Öğretmenin temel görevi öğrenciye hazır bilgiyi aktarmaktır ve öğrenciler bir yatırım nesnesi olarak görülmektedir. Fakat bilginin yapısı incelendiğinde oluşum sürecinde, dinamik ve sürekli değişip dönüşebilecek bir mahiyette olduğu anlaşılmaktadır (Freire, 2019). Bankacı modelde öğrenciler “ağaç yaşken eğilir” sözüne uygun olarak kontrol altına alınabilen ve istenilen biçimin verildiği kişilerdir. *Bankacı eğitim modelindeki* insanın kendi bilincinin farkında olması mümkün değildir. Freire'nin ifadesiyle “İnsan bilinçli bir varlık (corpo consciente) değil, daha ziyade bir bilincin sahibidir: Dış dünyanın gerçekliğinin yığma bilgilerini edilgen bir biçimde almaya açık boş bir “zihin” [dir] (Freire, 2023). O sözünü ettiği söz konusu problemin çözümü adına yeni bir yöntemden söz etmektedir.

Freire'nin düşüncesinde *bankacı eğitim modelinin* aksine *problem tanımlayıcı model*, bireylerin bilinç kazanması ve özgürleşmesi bakımından önem arz etmektedir. *Problem tanımlayıcı model* bilgi depolamaktan ziyade öğrencinin problem çözme becerisini yeğlemektedir. Öğrenci bilgiyi salt kaydeden olmaktan çıkarak, üreten olmaya cesaret gösterir (Freire, 2021b). *Problem tanımlayıcı modelde* öğretmen bilginin hakimi konumunda olmadığı gibi öğrenciler üzerinde de tahakküm kurmamaktadır. Diyaloğa, işbirliğine, eleştirel düşünmeye önem veren sabırlı ve hoşgörülü kişidir (Kantarci Bingöl, 2023). Öğrencinin pasif alıcı konumundan aktif bir duruma geçmesinde *diyalog* önemli bir enstrümandır (Şahinkaya, 2024). Egemenliği ele geçirmiş olanlar *bankacı eğitim modeli* ile hiçbir şeyin değişmeyeceği algısını oluşturmuşlardır. Söz konusu anlayış sorgulamaktan ziyade kabul ettirmeye ve boyun eğdirmeye yöneliktir (Freire, 2023). *Problem tanımlayıcı modeli* ise gücü elinde bulunduran *ezilenlere* karşı bir özgürlük ve insan olma mücadelesi olarak görmek mümkündür.

Yukarıda geçen ifadelerle ilgili olarak Freire'nin altını çizdiği diğer bir kavram çifti ise “insanlaşma ve insandışılaşma”dır. İnsanın özgürleşmesi ile ilgili olan insanlaşma durumu için eğitim süreçlerinde *problem tanımlayıcı model* önemlidir. Ezenlerin tahakkümünün devamı için gerekli bankacı model devam ettiği müddetçe “insandışılaşma” durumu kaçınılmaz olacaktır. Bununla birlikte Freire (2019) insanın olmuş-bitmiş bir olgu olmadığını, bilakis oluş halinde bir varlık olduğunu ileri sürmektedir. Şu halde kişinin insan olma yolunda özgürleşmesi ve böylece yetkileşmesi gerekmektedir. Buna göre olumsuz bir ezme/sömürü durumundan insanlığın özgür/adil bir duruma evrilmesi mümkün olabilecektir (Freire, 2021a). Dolayısıyla Freire eleştirel anlayışı ile birlikte yol gösterici bir yöntem izlemektedir.

Freire'nin üzerinde durduğu *monolog* ve *diyalog* kavramları da bahsi geçen hususlar ile ilgilidir. *Monolog*, tek taraflı ve kabul edilmesi gereken eğitim yöntemi olarak *bankacı eğitim modeline* tekabül etmektedir. Buna karşın *diyalog* karşılıklı iletişime dayandığından *problem tanımlayıcı model* ile uyumludur. Diyalog yöntemi ile bilgi karşılıklı iletişim/etkileşim suretiyle birlikte üretilir. Freire'nin ifadesiyle “problem tanımlayıcı eğitim mitleştirmeyi bozmayı görev edinir. Bankacı eğitim diyaloga direnir, problem tanımlayıcı eğitim diyalogu, gerçekliği deşifre eden idrak edimi için olmazsa olmaz koşul sayar” (Freire, 2023). Diyalog vasıtasıyla inşa edilen dil, hakikatin anlaşılmasına zemin hazırlayacaktır. Birey aktif biçimde bu sürece katılarak “eylem ve düşünce” arasındaki etkileşimi kavrayabilecektir (Freire, 2023). Dolayısıyla *diyalog* egemen güçlerin ezme politikalarını açığa çıkarmak adına etkili bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Şu halde insanlaşmanın yolu *diyalog* ile mümkün olabilmektedir (Çepni, 2021). Bununla birlikte *diyalog* yönteminin doğru uygulanması ve amacını aşmaması önem arz etmektedir.

Freire *problem tanımlayıcı model* ve *diyalog* kavramlarına koşut olarak *praksis* kavramına özel bir anlam yüklemektedir: Kendi ifadesiyle “Özgürleşme bir praksistir: insanların üzerinde yaşadıkları dünyayı dönüştürmek için düşünmesi ve eyleme geçmesidir” (Freire, 2023). Dolayısıyla *praksis* eğitim yoluyla özgürleşme ve insanlaşma sürecinde düşüncenin eyleme geçmesini ifade etmektedir. Görebildiğimiz kadarıyla *praksis* diyalog yoluyla üretilen bilginin eyleme dönüşmesini ifade etmektedir. Bu anlayış öğrencideki potansiyel yetilerin ortaya çıkması bakımından önem taşımaktadır. Düşünce ile başlayan bu sürecin eyleme dönüşmesi, sorunların çözümü adına atılmış önemli bir adım olacaktır. Sorunların anlaşılması ve bu konuda farkındalık oluşabilmesi bakımından Freire *eleştirel bilinç* anlayışından söz etmektedir. Bu anlayış değişim ve dönüşüm adına başat rol oynamaktadır.

Eleştirel Bilinç

Freire'nin düşüncelerinden insan olmanın önünde engel olan *sessizlik kültürü*, *bankacı eğitim modeli* ve *monolog* gibi anlayışların terk edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. O yıkılması gereken sömürgeci sistemin yerine kurulması gereken yeni yapıdan söz ederek bir “imkân dili” de inşa etmiştir (Yılmaz, 2016). Sömürgeci ezen ve ezilen ikileminin ortadan kalkarak, özgürleşmiş insan olma durumuna

evrilmek için eleştirel bir bilinç gerekmektedir. Şu halde eleştirel eğitim felsefesi, eleştirel bir bilincin gelişmesini önemsemektedir. Böylesi bir bilincin gelişmesi, ezen-ezilen hiyerarşisini kader olarak göstermeye çalışan egemen sınıfın arzu ettiği bir durum değildir. Çünkü onlar ezilenlerin bilinçlenmesini yıkıcılık olarak görmektedirler (Kılıç, 2021). Ancak Freire'nin (2023) diyalektiğe olan inancı burada karşımıza çıkmaktadır: “Her gerçeklik kendi içinde, çelişkilerinin karşılıklı etkileşimi aracılığıyla gelişir (veya dönüştürülür)”. Öyle ki ezenler aslında güçlerini ezilenlerin teslimiyetlerinden devşirmektedirler. Ezilenlerin bilinçlenmeleri onların güç ve statüsünü sarsacaktır. *Sessizlik kültürüne* uyumlu hale gelmiş kişilerin bilinçsel olarak uyanışı, adaletsiz bir düzenin sona ermesinin ilk adımı olacaktır.

Freire'nin öngördüğü eleştirel bilincin gelişmesi için eğitimin kapitalizmin metalaştırıcılığından kurtarılması gerekmektedir. Ezenlerin bankacı model vasıtasıyla sistemin devamı için yetiştirdiği “uysal” birey anlayışına karşı eleştirel bir tutumun gelişmesi önemlidir (Özsoy Somuncuoğlu, 2023). Freire (2021b) sömürü düzenini kast ederek “*conscientização* [eleştirel bilinç] kavramını, [...] engellerin varlık nedenine dair eleştirel bir farkındalık çabası olarak ortaya attım” ifadesine yer vermektedir. Dolayısıyla *eleştirel bilinç* ezen-ezilen ikileminin anlaşılması ve çözüme giden yolun hazırlanması için ortaya çıkmıştır. Öyle ki özgürlüğe giden yol başkalarının bir yüce gönüllülüğü olmayıp, kişilerin farkına varacağı eleştirel bir bilinç durumu ile bağlantılıdır. Bunun için öncelikle insanın içinde bulunduğu durumu sorgulaması gerekmektedir (Kantarıcı Bingöl, 2022b).

İnsanlaşmanın belli bir yetkinleşmeyi gerektirmesine koşut olarak *eleştirel bilinç*, kişilerin sorgulamasını gerektiren bir irade kudreti ile ortaya çıkabilecektir. İçinde yaşadığımız evrende insani anlamda birçok problemin olduğu aşikardır. Problemlerin çözümüne giden yol öncelikle *eleştirel bilinç* geliştirmeye yönelik irade göstermekten geçmektedir. Sonraki aşamada ise *praksis* olarak ifade edilen düşünce ve eylemin bir araya gelmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda düşünüldüğünde *eleştirel bilinç*, sorunların farkına varmak ile ilgili bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Freire'nin (2023) ifadesiyle “[Ezilenler] Ancak kendilerinin ezenlerin “evsahipleri” olduklarını fark ettikleri zaman özgürleştirici pedagojilerinin doğumuna katkıda bulunabilirler”. Böylelikle ezenler ile ezilenler arasındaki çelişkinin sona ermesi adına eleştirel bilincin gelişmesi mümkün olabilecektir. Freire'yi *eleştirel bilinç* anlayışına götüren süreç incelendiğinde mevcut dünya düzenini kabullenmeyişi olduğu görülmektedir. Eğitim yoluyla sunulan gerçekliğin ve yardımsever gibi davranan egemen sınıfın sorgulanması gerektiğini düşünmektedir. O insanların mevcut düzeni değiştirerek iyiye doğru tekamül edebileceğine dair bir inanç taşıdığından eserler kaleme almıştır (Shaull, 2023). Bununla birlikte insanların düzene ayak uydurmak zorunda kaldığı *sessizlik kültüründen*, düşüncenin eyleme geçeceği *praksis* durumuna geçişin *eleştirel bilinç* ile mümkün olabileceği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan ezilenler, şartlanmış bir biçimde, sömürü düzeninin sona ermesinin yolunun “ezenler” gibi olmaktan geçtiğine inanabilirler. Ancak Freire'ye göre

ezilenlerin amacı ezenlerin yerine geçmek olmamalıdır. Kendi ifadesiyle “*Olmanın, gibi olmak ve gibi olmanın da ezenler gibi olmak olduğu* ikilik içinde yaşadıkları sürece bu katkı imkansızdır” (Freire, 2023). Buna göre ezilenlerin yeni ezenler olmak için mücadele etmesi çare değildir, bilakis çözüm ezen-ezilen probleminin ortadan kalkmasıdır. Böylelikle ikilemde yaşayanlar için “insan olma” yolu açılmış olacaktır. Aynı zamanda eleştirel bilincin yıkıp, yok etmeye dayalı fanatik bir eylemi teşvik etmediği, aksine sosyal dengeyi gözettiği anlaşılmaktadır. İnsanların birbirlerine karşı sorumlulukları vardır (Freire, 2023). Dolayısıyla *eleştirel bilinç* hem ezenlerin hem de ezilenlerin “insanlık dışı” durumundan insan olmaya doğru evrilmesinde öncü rolündedir. Diyalektik bağlamda düşünüldüğünde alt-üst rollerinin mütemediyen değişmesi sorunu çözmeyecektir. Bunun yerine tez ve antitezlerin insani anlamda yeni bir senteze evrimesi gerekmektedir.

Diğer taraftan Freire’nin düşüncelerinin ve *eleştirel bilinç* görüşünün yalnızca eğitim süreçleri için sınırlı olmadığını ifade etmemiz gerekmektedir. Onun düşünceleri politika, ekonomi, toplum, hukuk, adalet gibi hayatın bir çok alanı ile doğrudan ilişkilidir. Kendi ifadesiyle: “Nesnel sosyal gerçeklik tesadüfen var olmadığı, insan eyleminin ürünü olduğu gibi, tesadüfi olarak da dönüştürülmez” (Freire, 2023). İnsanların olduğu gibi kabul ettiği yaşam döngüsünün böyle olmak zorunda olmadığına vurgu yapmaktadır. Çünkü insan hayatında yer edinmiş olan sorunlar belli bir plana göre düzenlenmiştir. Tarihsel ve politik ilişkiler biçiminde inşa edilerek insan hayatında var olmaya devam etmektedirler. Özgürleşmenin yolu çizilen istikamet değiştirilebilir olduğunu fark etmekten geçmektedir. Eleştirel bilincin kendisine yer bulduğu nokta işte burada düğümlenmektedir. Onun söz konusu düşünceleri bağlamında çağımızda yaşanan sorunları incelemeye çalışalım.

Eleştirel Eğitim Felsefesi Dünyayı Değiştirebilir Mi?

Freire’nin eğitimi ezen-ezilen düzenini ortadan kaldıracak bir alan olarak ele aldığı anlaşılmaktadır. Eleştirel eğitim felsefesinin eğitimdeki temel hedefi olan *eleştirel bilinç* görünen gerçekliğin arkasındaki asıl gerçeğin idrak edilmesi bakımından vazgeçilmezdir. *Eleştirel bilinç* temel olarak eğitimde hedeflenen bir anlayış olmakla birlikte değiştirip, dönüştürebileceği alanın sınırları dünyaya yayılmalıdır. Eğitim yoluyla kazanılabilecek böylesi bir bilinçlenme, hayatın bütün alanlarına sirayet edebilecektir. Yaşadığımız dünyada ekonomik ve siyasi gücü elinde bulunduranların diğer toplumlara/insanlara yönelik uyguladığı sömürü düzeninin göz önünde tutulması gerekmektedir. Bu çerçevede “Eleştirel Eğitim Felsefesi Dünyayı Değiştirebilir mi?” başlığına/sorusuna yönelik iki yönlü bir analize girişmek doğru olacaktır. Öncelikle eleştirel bilincin eğitim süreçlerindeki durumunu analiz etmek gerekmektedir. Sonraki aşamada yaşadığımız dünyanın sorunlarını *eleştirel bilinç* bağlamında ele almaya çalışalım.

Günümüz Eğitiminde Eleştirel Bilincin Önemi

Günümüz eğitim anlayışlarında her şeyin önceden hazırlanarak, olmuş-bitmiş bir biçimde sunulmaya devam ettiği görülmektedir. Buna göre öğrencilerin neleri bilmesi gerektiği onlara bir şekilde dikte ettirilmektedir. Diyaloğa kapalı böylesi sistemler monoloğa dayalı, tek düze ve durağan bir yapıda olduğundan dogmatik bir mantaliteye sahiptir. Bu mantalite çerçevesinde yetişen öğrencilerin de zikredilen anlayışa sahip olması kaçınılmaz olacaktır. Dünyada ve ülkemizde söz konusu durağan ve sınırlandırılmış yapıların Freire'nin felsefesi bağlamında tartışılması eğitimin yenilenmesi bakımından faydalı olacaktır. *Eleştirel bilinç* söz konusu tutumun değişmesi olanağını sağlayacak bir mahiyettedir. *Dialog*, mevcut bilgiyi tartışıp, yeniden üretmek için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Öğrenci kendisine sunulan bilgileri doğrudan kabullenmek yerine bunlar hakkında düşünüp-taşınabilmesi eleştirel bilincin gelişmesi bakımından önemlidir. Böylece eğitimin bir tahakküm aracı olarak kullanılmasının önüne geçmek adına bir adım atılabilecektir.

Eğitim yoluyla kazanılacak *eleştirel bilinç* yetisi, mevcut sömürü düzeni ve adaletsizliklerin önlenmesinde panzehir görevini üstlenebilecektir. Sonraki aşamada ise bilinçlenme ile idrak edilen yanlışlıkların düzeltilmesi adına harekete geçmek gerekmektedir. Freire'nin eğitim felsefesi, düşünme ve bilinç kazanma gibi boyutlarının yanında, *praksis* olarak eylem alanına yönelmektedir. Buna göre düşünme ve eylem birbirini tamamlayan öğelerdir ve biri olmadan diğeri eksik kalacaktır. *Eleştirel bilinç* insan hayatı için önemli adalet ve empati kurmak gibi değerlerin kazanılması bakımından önemli bir yetidir (Kantarıcı Bingöl, 2022a). Bununla birlikte *eleştirel bilinç* eğitiminin yalnızca belli bir ders saati ile sınırlı tutulmasından ziyade bütün derslerin genel karakteri haline getirmek daha etkili bir yöntem olacaktır. Bu anlayışın gelişmesi bakımından eğitim süreçlerinde *problem tanımlayıcı modelin* önemsenmesi gerekmektedir. Çünkü bilimin dinamik ve gelişime açık yapısı *bankacı eğitim modeli* ile *monolog* yöntemini etkisiz hale getirmektedir. Bununla birlikte her şeyin belirlenmiş bir biçimde kabul edilip, ezberlenmeye tabi tutulması yaratıcılığa ciddi bir zarar verecektir. Bu çerçevede günümüzde eğitimde başvuru ve Freire'nin düşünceleri bağlamında tartışmaya açılacak bazı hususlar söz konusudur.

Test Sistemi Sorunu

Günümüzde eleştirel bilincin ortaya çıkmasının önünde birçok engelin olduğu söylenebilir. Örneğin tekrar ve ezbere dayalı bir eğitim anlayışı üretkenliğin önünde önemli bir engeldir. Bununla birlikte yalnızca test çözme teknikleri ile sınırlı bir eğitim sistemi de Freire'nin önerdiği anlayıştan çok uzaktır. Çünkü test yöntemine dayalı bir eğitim sistemi *bankacı eğitim anlayışı* ile yakından ilişkilidir. John Taylor Gatto (2018) eğitimde test uygulamalarının kimin, hangi mesleği daha iyi yapabileceği konusunda bir kıtas olamayacağını ileri sürmektedir (Gatto, 2018). Aynı zamanda “testlerin kişisel hayatlara ve çoğunluğun sosyal hayatına hiçbir değer katmadığını[...].” (Gatto, 2018) iddia etmektedir. Bununla birlikte test sınavlarının strese yol açan, gençlerin ve toplumların geleceğini heba eden gayri ahlaki bir sistem

olduğunu vurgulamaktadır (Gatto, 2018). Eğitim bilimci Monty Neill ise Gatto’yu teyit eder mahiyette şu ifadelere yer vermektedir: “Testler önemli olan birçok şeyi ölçmüyor ve ölçtüğünde de çok dar bir açıdan ölçüyor. Testlere duyulan ihtiyaç ve bunlardan elde edilen veriler, genellikle sınıfları sömürgeleştiriyor. Öğretmenlerin, öğrencilerin bilmeleri ya da yapmaları gereken veya ilgilerini ve dikkatlerini çekebilecek önemli şeyler üzerine vakit ayırmasını oldukça zorlaştırıyor.” (Akt. Robinson, 2018).

Görebildiğimiz kadarıyla test sınavına dayalı eğitim sisteminde öğrencilerin çeşitli yetenekleri görmezden gelinmektedir. Öğrenciler yeteneklerinin inkişaf edeceği bir eğitim sistemi yerine kendilerini belli test tekniği kalıplarına uydurmak zorundadırlar. Öğrenciler kendilerini bu sisteme uydurmak zorunda olduğu için Freire’nin *sessizlik kültürü* dediği durumda yer almaktadırlar. Dolayısıyla test sistemi öğrencileri “insan olma” minvalinde yetiştirmekten ziyade tektipleştirmeye yöneliktir. Böylelikle kişiler nesne raddesine inmiş durumdadırlar. Test sınavı sistemine tabi olmuş kuşaklarda sorgulama ve eleştirel bilincin gelişmesi oldukça zor görünmektedir. Bu sistem yaratıcılığı geliştirmekten ziyade belirlenmiş ayak izlerini bulmak suretiyle hedefe varmaya odaklanmıştır. İnsanlar hayatta kalmak ve başarılı olmak için sisteme uyum sağlamaktan başka bir imkânın olmadığına razı olmuşlardır. Söz konusu *sessizlik kültüründen* uyanmak için gerekli *eleştirel bilinç* oluşmamıştır. Merkezi test sistemi kimin hangi mesleğe uygun olduğunu seçmek için ölçüt olmadığı gibi sosyal adalet sorununa da çözüm olamayacaktır. Ayrıca belli bir sürede, belli sorularla başarılı olunabilen bir sistem insanlarda stres ve gerilime yol açmaktadır. Bunun yerine kişilerin yeteneklerine ve isteyerek yapabilecekleri mesleklere yönlendirilmeleri daha doğru olacaktır. Yarış ve rekabetten ziyade öğrencilerin iş birliği ve yardımlaşmayı esas alan bir sistem daha insandır. Bunun yanında eğitimde demokrasi ve diyalog önemli bir gereksinim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Demokrasi ve Diyalogun Önemi

Freire’nin önerdiği anlamda bir eğitim modeli, otoriter anlayıştan uzak demokrasi ve diyaloga dayalıdır. Kararları birlikte almak ve işleri elbirliği ile çözmek, tahakkümcü yapının ortadan kalkması için elzemdir. Bu konuda okul yöneticilerinin kararları almak konusunda işbirliği yapmaları önemli bir adım olacaktır (Bursalıoğlu, 2002). Böylelikle yöneticiler diğer insanların yerine değil, onlarla birlikte düşüneceklerdir. Dikte ettirilen kural ve müfredat yerine, diyalog yöntemi ile karar verilmiş bir eğitim modeline geçilmesi gerekmektedir. Çünkü bilgi ve bilimin depolanarak değil, konuşup, tartışarak öğrenilebileceği fark edilmiştir. Bilginin hazırlanmış ve öğrencinin zihnine aktarılması gereken bir malzeme olduğuna dair Skolastik anlayıştan vazgeçilmesi gerekmektedir (Freire, 2023). Buna göre öğrencinin bizatihi katılım sağladığı eğitim-öğretim faaliyetleri, eleştirel ve yaratıcı bir bilincin inşasını sağlayacaktır. Aktarılan bilginin ezberlenip unutulmasının yerine öğrencinin tartışarak, deneyerek öğrendiği bilgiler onun yaşamı için muteberdir. Eğitim

sistemlerinde eleştirel bilincin oluşumunu engelleyen faktörlerden biri de müfredat yoğunluğu problemidir.

Müfredat Yoğunluğu Problemi

Günümüzde okullarda yer alan müfredatlar incelendiğinde çok fazla ders ve ders saatinin olduğu dikkat çekmektedir. Bununla birlikte hafta sonu ve destekleme kursları düzenlenmektedir. Aynı zamanda öğrenciler çeşitli test kitapları ile merkezi sınavlara hazırlanmaktadır. Müfredat, malzeme ve ders kaynakları öğrencilerin belli alanlara odaklanmasını zorlaştırmaktadır. Okullarda yer alan müfredatın yoğun olması öğrenciler için yorucu ve bıkırtıcı olabilmektedir. Söz konusu ağır müfredattan ziyade hayatla iç içe olan bir eğitim anlayışının tercih edilmesi gerekmektedir. Ülkemizdeki müfredat ve eğitim sisteminin öğrencilerin yetenekleri ile uyumlu olup olmadığı tartışmalı bir meseledir (Başdemir, 2012). Bununla birlikte insan hayatı için değerli ve elzem olan bir eğitimin öğrencilere sunulması önem arz etmektedir. Böylesi bir eğitimde öğretmen karşılıklı diyalog ve işbirliğini organize ederek, onların bizzat katılımcı olduğu bir yöntem geliştirebilir. Bu konuda Freire'nin önerisine kulak vermekte fayda olacaktır: “Diyalogcu, problem-tanımlayıcı öğretmen-öğrenci için eğitimin program içeriği ne bir armağandır ne de zorlama- öğrencilerin içine yerleştirilen bilgi parçaları değil- onun yerine, bireylere bilmek istedikleri şeyler hakkında yapılan, organize, sistemli ve geliştirilmiş “yeniden-sunuş”tur” (Freire, 2023).

Kanaatimize göre uygulanan müfredatın öğrencinin yaşamı, gerçekleştirmek istediği hayalleri ve mesleki yaşamı ile uyumlu olması gerekmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde ülkemizde belli üniversite bölümlerinden çok fazla mezunun olması tartışmalı hale gelmektedir. Bunun yerine farklı meslek alanlarında yetişmiş kişi sayısının oldukça az olması dikkat çekmektedir. Freire bağlamında düşünüldüğüne eğitimin toplumsal gerçeklik ile uyumlu olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda her toplumun kendisine sorması gereken soru “Müfredat çocuğun yaşadığı hayatla uyumlu mu?” sorusudur. Diğer taraftan eğitimin yalnızca okul binalarına indirgenmesinin doğru bir anlayış olmadığı anlaşılmaktadır. Bunun yerine eğitim ve öğretim faaliyetlerinin toplum geneline yayılması daha etkili olacaktır. Bu çerçevede öğretmen eğitiminin de göz önünde tutulması gerekmektedir.

Öğretmen Eğitimi

Öğretmenin bütün bilgiyi öğrencilere aktarmaktan ziyade onları soru sormaya, düşünmeye, tartışmaya yönlendirmesi önem arz etmektedir. Son çeyrek asırdır öğretmen merkezli eğitimden öğrenci merkezli eğitime geçiş konusu tartışılmaktadır. Öğrenci merkezli eğitim, öğrenciyi öğrenmek, soru sormak ve cevap vermek konusunda daha aktif bir duruma getirmeyi amaçlamaktadır. Freire *problem tanımlayıcı model* ve diyaloga dayalı eğitimde öğretmenden şu şekilde söz etmektedir: “Öğretmen öğrencilere malzemeyi, üzerinde düşünmeleri için sunar ve öğrenciler kendi düşüncelerini ifade ederken o da önceki değerlendirmeleri yeniden gözden

geçirir ” (Freire, 2023). Buna göre öğretmen bildiklerini kabul ettirmeye çalışan tahakkümcü bir tutumdan vazgeçmelidir. Eğitimin monolog bir biçimde icrasından vazgeçerek karşılıklı iletişim ve diyaloga önem vermelidir. Böylelikle öğrenciler düşünme becerileri ve eleştirel bir bilinç yetisi kazanabileceklerdir.

Freire’nin önerdiği anlamda bir öğretmen modeline Sokrates’in karşılıklı diyalog ve tartışma yöntemine başvurması örnek olarak gösterilebilir. Öğretmenin öğrencilerle ve öğrencilerin kendi aralarında kuracağı etkileşim/diyalog yaratıcı öğrenmenin ve eleştirel bilincin yolunu açacaktır. (Freire, 2023 & Freire, 2022). Diğer taraftan özellikle pandemi döneminde uzaktan anlatılan derslerde belirgin bir biçimde “monolog” yöntemi uygulanmıştır. Eğitim ve öğretimdeki verimliliğin düşmesine bu yöntemin sebep olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla diyalog ve etkileşimin eğitimin temel yöntemi haline gelmesi elzem görünmektedir. Bununla birlikte çağımızda öğretmen eğitiminin yeniden yapılandırılması önem arz etmektedir. Freire’nin önerdiği *eleştirel bilinç* anlayışı eğitim süreçlerinin yanında çağın sorunları bağlamında da önem arz etmektedir.

Çağın Sorunları Kaşısında Eleştirel Bilinç

Eğitim, insanlık, ekonomi, yoksulluk, sömürge, işgal, adalet vb. hususlarda oldukça sorunlu bir dünyada yaşadığımız bir gerçektir. Bir taraftan savaş ve işgaller devam ederken, diğer taraftan sığınmacılık ve yoksulluk sorunu söz konusudur. Bununla birlikte yaşadığımız dünyada teknoloji, dijitalleşme ve sosyal medya kullanımının oldukça yaygın olduğu dikkat çekmektedir. Öyle ki teknolojinin gelişiminin eğitim sistemlerine uygulanması kaçınılmaz olmuştur. Bu çerçevede temel olarak teknolojik gelişim karşısında *eleştirel bilinç* konusu ile dünyamızdaki adalet sorunu karşısında eleştirel bilincin durumunu ele almamız yerinde olacaktır.

Dijitalleşme ve Eleştirel Bilinç

Günümüzde sosyal medya kullanımının çok yaygınlaştığı ve bunun bağımlılık, kaygı, endişe gibi bir çok soruna yola açtığı ortaya çıkmaktadır. Sosyal medya kullanımının bağımlılık derecesinde yaygınlaşması sebebiyle gençlerin normal sosyal ilişkiler kurmakta oldukça yetersiz kaldıkları anlaşılmaktadır (Gürkan & Demirel, 2021). Sosyal medya, bilgisayar oyunları vd. gençlerin dikkatini ve vaktini fazlasıyla aldığından derslere odaklanma sorunları baş göstermektedir. Araştırmalara göre toplumsal yaşama uyum konusunda zorlanan gençler daha fazla internete yönelmektedirler (Uzun vd., 2016). Dijitalleşme ve internet kullanımının yaygınlaşması, ders dinleme ve kitap okuma gibi birçok faaliyeti olumsuz yönde etkilemektedir. Freire’nin *sessizlik kültürü* kavramı bağlamında düşünüldüğünde internet kullanımının yarattığı sorunların meseleyi daha çetrefilli hale getirdiği anlaşılmaktadır. Çünkü sosyal medya ve dijitalleşmenin yarattığı bağımlılık, modern bir kölelik olarak kendisini göstermektedir. Freire’nin *Ezilenlerin Pedagojisi*’ne İngilizce Önsöz yazar Richard Shaull’un (2023) ifadesiyle: “Özellikle gençler arasında, eski otorite kavramlarının aşınmasıyla birlikte yeni medya, bu yeni köleliğin

açıkça bilincine varılmasının yolunu açtı”. Buna göre insan hayatına “bilgilendirici ve özgürleştirici” bir motto ile yer etmiş olan internetin insani anlamda ciddi sorunlara yol açtığı ortaya çıkmaktadır. Sunulmuş olan bu gerçekliğe uysal bir biçimde uyum sağlamak ve iyice sessizlik kültürüne gömülmek yerine eleştirel pedagojiye kulak vermek gerekmektedir. Yeni medya ve insani anlamda yol açtığı sorunların aydınlatılması ve çözülmesi konusunda eleştirel bilincin gelişmesi gerekmektedir.

Dijitalleşmenin insan hayatında yol açtığı sorunlar bahsi geçen husus ile sınırlı değildir. Öyle ki içinde yaşadığımız çağda hakikatin kendisinden ziyade hakikat üzerinden inşa edilmiş algı operasyonları yaygınlaşmıştır. “Hakikat sonrası” anlamına gelen *post-truth* kavramı ile ifade edilen bu sorunsal, dijitalleşme ve sosyal medya kullanımıyla çok ciddi boyutlara ulaşmıştır. Söz gelimi ABD dış politikasının meşru gösterilmesi için sahte haberlerin (fake news) yayıldığı ortaya çıkmaktadır (Hakkıoğlu, 2022). Bununla birlikte Filistinlilere yönelik katliam ve işgal faaliyetinde bulunan İsrail’in yeni medyada algı kampanyasına girişmektedir (AA, 2024a). Hatta geçen Temmuz’da ABD meclisinde İsrail başbakanı Netanyahu’nun katlettikleri Filistinli çocukları inkâr etmesi alkışlanmıştır. Dünyadaki siyasi güç odakları gerçeğin kendisinden ziyade, yaratılan algıyı önemsemektedirler ve bunun yaygınlaşmasını istemektedirler (AA, 2024b). Buna göre Freire’nin “ezenler” olarak tanımladığı egemenlerin, yeni teknolojiyi kendi hegemonyaları için kullandıkları ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda yeni medyanın eskiye göre daha paradoksal bir biçimde insan hayatında yer ettiği dikkat çekmektedir. Zira insanları özgürleştirme vaadiyle/etiketiyle yaygınlaşan sosyal medya mecraları, onları yanıltıcı bir kurguya hapsetmektedirler. Böylelikle bir çok sosyal medya kullanıcısının yaratılan sahte dünyayı fark etmesi zorlaşmaktadır.

Diğer taraftan XXI. yüzyılda insan hayatında yer etmeye başlayan “transhümanizm” ve “yapay zeka” gibi gelişmelerin ayrımcılığı daha ileri götürebileceğine yönelik öngörüler ile karşılaşmaktadır. Söz gelimi Aysel Demir (2018) “Yapay zekanın uygulanması, var olan sınıf ayrılıklarının daha da farklı şekiller alarak derinleşmesine neden olabilir” savını ileri sürmektedir. Burada karşımıza şöyle bir problem daha çıkmaktadır: Bir taraftan eleştirel düşünmeye önem veren eğitim çalışmaları gelişirken diğer taraftan insan bilincini uyuşturmaya ve uyutmaya yönelik teknolojiler küresel çapta yaygınlaşmaktadır. Dolayısıyla *eleştirel bilinç* konusunda Freire’nin görüşlerini ileri sürdüğü yarım asırlık döneme göre daha zor bir dönemde olduğumuzu ifade etmemiz gerekmektedir. Bu çerçevede dünyadaki egemen güçlerin yeni teknolojik gelişmeleri ve medyayı kendi hegemonyaları için kullanacakları aşıkardır. Ezen ve ezilen ikileminin ortadan kalkması ve insanların özgürleşmesi bakımından eleştirel bilincin gelişimine eskiye göre çok daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Dijitalleşme ile birlikte karşımıza çıkan söz konusu sorunlar günümüz dünyasındaki adalet mekanizması bağlamında da karşımıza çıkmaktadır.

Çağımızda Adalet Sorunu ve Eleştirel Bilinç

Kapitalist anlayışın hakim olduğu dünya ekonomisinde zenginin daha zengin fakirin daha fakir olduğu bir yapılanma söz konusudur. Thomas Nagel'e göre (2010) yaşadığımız dünyada kaynakların paylaşımı konusunda ciddi boyutlarda bir adaletsizlik mevcuttur. Küresel adaletin standartları adil değildir ve ekonomisi güçlü ülkeler bu soruna göz yummaktadır. Yoksulluk ve kaynakların paylaşımındaki adaletsizlik yanında iklim krizi de içinde yaşadığımız çağın önemli bir sorunudur. Dünyanın atmosferi ve denizleri liberal/kapitalist sömürünün kurbanı olmaktadır (Kayan & Küçük, 2022). Özellikle belli ülkelerin ekonomisi silah ve savaş teçhizatı satışına dayanmaktadır. Bununla birlikte savaş, işgal, tecrit ve sığınmacılık dünyamızın önemli sorunları arasındadır ve yalnızca Afrika'da günlük 20 bin kişi açlıktan ölmektedir (Yeşilçayır, 2019). Dünyadaki adaletsiz düzen sebebiyle zengin ve fakir ülkeler arasındaki uçurum derinleşmektedir. Dünyanın içinde bulunduğu söz konusu sorunların yaşanmasında ABD'nin başat rol oynadığı görülmektedir.

Yüzyılı aşan bir süredir ABD, ticari organizasyonlar ve yandaş ülkelerin desteği ile küresel anlamda bir sömürü/hegemonya düzeni kurmuş durumdadır. Bu sistem demokrasi ve liberal sistem kisvesi altında sürdürülmektedir (Kantarıcı Bingöl, 2022b). Bununla birlikte ABD'nin dünyanın birçok bölgesinde savaş ve kargaşa çıkarması çağımızın temel sorunları arasındadır. Uzun yıllardan beri ise savaş bölgelerine silah, uçak ve savaş teçhizatı sattığı bilinmektedir. Elde edilen verilere göre "ABD'nin yurt dışına silah satış hacmi 2023 yılında yüzde 16 artarak 238 milyar dolarla rekor düzeye" (CGTNTÜRK, 2024) yükselmiştir. Bununla birlikte Filistin'in işgalinde İsrail'e ciddi silah satışı yaptıkları aşikardır. ABD ve ekonomisini geliştirmiş ülkeler insanların ölmesine, sığınmacı sorununa, açlık ve yoksulluğa kayıtsız kalmaktadır. II. Dünya Savaşı'nın ardından küresel adalet ve barışın tesisi adına bazı organizasyonlar kurulmuştur. 1945'de Birleşmiş Milletler'in (BM) kurulmasına ve bu kuruluşun öncülüğünde 1945'de İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin ilanına rağmen yaşadığımız dünyada hak ihlalleri hız kesmeden devam etmektedir (Yeşilçayır, 2019). BM'nin daimî temsilcilerinin barıştan ziyade savaş ve hak ihlallerine yol açan tutumları bilinen bir gerecektir. ABD'nin Irak'ı işgal etmesi, Çin'in ise Sincan Özerk Bölgesi'nde yaptıkları söz konusu problemlere örnektir.

1964'de ABD düşmanı olduğu gerekçesiye üniversitedeki görevinden uzaklaştırılan Freire'nin (Ayhan, 1995) felsefesinin özünün bir adalet arayışı olduğunu ifade edebiliriz. Kendisini bunu "Ben, adaletsizlik karşısında haklının ve otoriterlik karşısında özgürlüğün yanında dururum" (Freire, 2021b) şeklinde ifade etmektedir. Bununla birlikte adalet sorunu onun düşüncelerinin oluşumunda önemli bir rol oynamıştır. Aynı zamanda "ezen ve ezilen" düzeninde kuralları egemenler belirlendiğinden bu döngüyü kırmamanın zor olduğuna vurgu yapmaktadır (Freire, 2023). Diğer taraftan onun söz ettiği "ezen ve ezilen" durumunun geçen yüzyılda kalmadığı ve XXI. yüzyılda sömürünün devam ettiği aşikardır. Ancak Nagel ve Freire'nin ifade ettiği gibi dünyada adaletsizliğe yol açan sömürü düzeni, iyi düzenlenmiş bir plana göre işlemektedir. Dünyadaki adaletsizlik ve sömürü düzeni

Freire'nin düşüncelerini etkilemekle birlikte o sorunlar karşısında umutsuz olmamayı salık vermektedir. Bu tutumunu şu şekilde ifade etmektedir: “Umutsuzluk suskunlaşmanın, dünyayı yadsımanın ve dünyadan kaçışın bir biçimidir. Adaletsiz bir düzenden doğan insandışılama umutsuzluk değil umut nedenidir, çünkü adaletsizliğin tanımayı reddettiği insanlığı [...] dursuz duraksız aramaya yöneltir” (Freire, 2023). Freire'nin ileri sürdüğü düşünceler, çağımızda yaşanan insani sorunların çözülmesi bakımından ilham kaynağı olacak mahiyettedir. Onun düşünceleri günümüz için de karamsarlıktan uzaklaşarak, umutlu olmak adına örnek alınmalıdır.

Adaletsiz dünya düzenine karşı okul müfredatlarında oluşturulacak olan eleştirel pedagoji sayesinde eleştirel bir bilincin geliştirilmesi mümkün olabilecektir. Bununla birlikte Avrupa-Amerika merkezli bir düşünme biçiminin dışına çıkabilmek ve sömürgecilğe karşı bilinçli olabilmek bakımından eleştirel eğitim felsefesi ile *problem tanımlayıcı modele* gereksinim duyulduğu anlaşılmaktadır (Aydın & Akto, 2021). Eleştirel düşünebilme vasıtasıyla alternatif okuma, yazma ve düşünme biçimlerini tanıma imkanları oluşacaktır. Freire'nin düşünceleri insanın istemesi halinde doğru olanı tercih edebileceği yönündeki bir anlayışı içermektedir (Freire, 2021a). *Sessizlik kültürü* ve umutsuzluğa kapılmak yerine, umudun yeşerebileceği bir anlayışın eğitim süreçlerinde tercih edilmesi mümkündür. Yer verdiğimiz analizler üzerinden son tahlilde bazı tespitler oluşturmaya çalışalım.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Freire'nin “ezen-ezilen” ikilemini yazmasından yaklaşık yarım yüzyıl sonra bu sorunun artarak devam ettiği anlaşılmaktadır. Kapitalist sömürü, savaşlar, yoksulluk, iklim krizi, zengin ile fakir arasındaki makasın açılması, teknoloji despotluğu vb. sorunlar bugünü ve geleceği tehdit etmektedir. Freire insanlara yaşanan sömürünün kader olmadığını ve insan eliyle ortaya çıkan sorunların yine insan eliyle düzeltilebileceğini anlatmaya çalışmıştır. Onun bahsi geçen düşünceleri dün olduğu gibi bugün de iyi bir doktor reçetesi hükmündedir. Çünkü sorunların çözümü adına öncelikle umutlu ve cesaretli olmak gerektiğini tavsiye etmektedir. Bununla birlikte eğitimin değişmesini, sonrasında ise eğitim yoluyla zihinlerin değişmesi gerektiğini ifade etmektedir. Böylelikle küresel adalet sorununun çözümüne dair bir anlayışın gelişmesi mümkün olabilecektir. Bu çerçevede ezberle-unut tutumunu yaygınlaştıran bankacı model yerine, düşünme, sorgulama ve eleştiriye öne çıkaran *problem tanımlayıcı modele* geçmek elzem görünmektedir.

Eleştirel bilincin gelişmesinin yolunun *problem tanımlayıcı modelden* geçtiği anlaşılmaktadır. Böylelikle dünyanın sorunları karşısında belli bir kavrayış oluşabilecektir. Buna göre eleştirel bilince ulaşmanın bir lütuf olmayıp, insanın cesaret ve irade göstermesi ile mümkün olabileceği anlaşılmaktadır. Bunun yolu diyalogun hakim olduğu özgür ve şeffaflık gerektiren bir ortamdan geçmektedir. Böylelikle *praksis* olarak ifade edilen düşünce ve eylemin birlikteliği

sağlanabilecektir. Freire'nin düşüncesini etkili ve değerli kılan diğer bir husus ise sorunları yeni bir sorun yaratarak çözmenin mümkün olamayacağını ifade etmesidir. Şu halde ezilenlerin ezenlerin yerine geçmesi kısır döngüden başka bir şey olmayacaktır. Bunun yerine ezen-ezilen ikileminin ortadan kalktığı bir anlayışın inşası elzem görünmektedir. Çünkü ezen ve ezilen durumunda olanlar, gerçek anlamda “insan olma” durumunun dışında yer almaktadırlar. *Eleştirel bilinç* ve *praksis* bu ikilemi ortadan kaldırdığında oluşacak “insan olma” durumu/sentezi Freire'nin diyalektiğinin temel amacıdır.

Bununla birlikte insanlığın iyiye yönebileceği hususunda umutlu olmak bakımından Freire'nin düşüncelerinin Kant ile benzerlik arz ettiği ortaya çıkmaktadır. İnsanlaşmak ve özgürleşmek hiçbir zaman bahsedilmeyecektir. İnsanların arzu edilen insanlaşma durumuna ulaşmak için korkularını yenmeleri ve uğurda çalışmaları gerekmektedir. Bununla birlikte “Eleştirel eğitim felsefesi dünyayı değiştirebilir mi?” sorusunun cevabının insanların cesur ve umutlu olmasıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki eleştirel düşünebilmek için iradeli olmak ve yanlışların düzeltilmesi için cesaretli olmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla adaletsiz dünya düzeninin değişmesi, insanların göstereceği iyiyi istemeye bağlıdır. Günümüzde ve gelecekte insanlığın göstereceği irade ile sorunların çözümü konusunda belirleyici olacaktır. Freire bir düşünür olarak bu çözümün formülünü sunmuştur ve insanlığın bunu hayata geçireceği iradeyi göstermesi gerekmektedir.

Ülkemiz bağlamında düşünüldüğünde uzun bir süredir eğitim sisteminin yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç olduğuna dair söylemlerin ciddi anlamda arttığı aşikardır. Bununla birlikte Milli Eğitim Bakanlığı (2024) tarafından hazırlanan “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli” ile söz konusu sorunun çözümü adına önemli bir adım atılmak istendiği anlaşılmaktadır. Bu yeni modelde özellikle “sorgulama”, “düşünme becerileri”, “entelektüel eğilim” ve “üretkenliğe” yapılan vurgu önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Freire'nin *problem tanımlayıcı model* önerisi ile benzerlik benzer öğelerin olduğu dikkat çekmektedir. Söz konusu yeni anlayıştan bireylerde eleştirel bilincin inkişafı, insanlaşma ve özgürleşme adına adımların atılması beklenmektedir. Aynı zamanda bireylerdeki farklı yeteneklerin ortaya çıkabilmesi bakımından yol gösterici bir model olacağı umut edilmektedir. Bununla birlikte Freire'nin *praksis* anlayışına istinaden düşünsel aşamanın eylem ile devam ettirilmesi önem arz etmektedir. Buna göre “Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli”nin uygulanması konusunda beklentilerin yüksek olduğunu ifade etmemiz gerekmektedir.

Etik Kurul İzni

Çalışmamız teorik ve kaynak metin analizine dayandığı için etik kurul onayına gerek yoktur.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması olmadığı beyan edilir.

Kaynakça

- AA. (2024a). *İsrail'in ABD kamuoyunu etkilemek için oluşturduğu yüzlerce sahte sosyal medya hesabı ifşa oldu* <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-abd-kamuoyunu-etkilemek-icin-olusturdugu-yuzlerce-sahte-sosyal-medya-hesabi-ifs-oldu/3169232/> adresinden 15 Aralık 2024 tarihinde alındı.
- AA. (2024b). *Filistinli yetkililer: Netanyahu'nun ABD Kongresi'ndeki konuşması "yalanlarla dolu"*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/filistinli-yetkililer-netanyahunun-abd-kongresindeki-konusmasi-yanlanlarla-dolu/3284804/> adresinden 16 Aralık 2024 tarihinde alındı.
- Adorno, T. W., & Horkheimer, M. (2014). *Aydınlanma diyalektiği* (N. Ülner & E. Öztarhan Karadoğan, Çev.). Kabalıcı Yayıncılık.
- Aydın, M., & Akto, A. (2021). Paulo Freire ve eğitim felsefesi. *Şarkiyat*, 13(3), 1176-1191. <https://doi.org/10.26791/sarkiat.1037987>
- Ayhan, S. (1995). Paulo Freire: Yaşamı, eğitim felsefesi ve uygulaması üzerine. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 28(2), 193-205.
- Başdemir, H. Y. (2012). Türk eğitim sisteminin yapısal sorunları ve bir öneri. *Liberal Düşünce Dergisi*, (67), 35-52.
- Bursalıoğlu, Z. (2002). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış*. Pegem Akademi.
- CGTNTÜRK. (2024). *Savaş ekonomisi ABD'de askeri-endüstriyel kompleksi nasıl zengin ediyor?* <https://www.cgnturk.com/savas-ekonomisi-abd-de-askeri-endustriyel-kompleksi-nasil-zengin-ediyor/> adresinden 17 Aralık 2024 tarihinde alındı.
- Çepni, S. (2021). Martin Buber ve Paulo Freire bağlamında diyalektik ilişkiden diyalojik ilişkiye. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 3(5), 213-238.
- Demir, A. (2018). Ölümsüzlük ve yapay zekâ bağlamında trans-hümanizm. *AJIT-E: Academic Journal of Information Technology*, 9(31), 95-104. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2018.1.006.x>
- Freire, P. (2019). *Yüreğin pedagojisi* (Ö. Orhangazi, Çev.). Ütopya Yayınevi.
- Freire, P. (2021a). *Eleştirel bilinç için eğitim* (D. Hattatoğlu, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Freire, P. (2021b). *Özgürlüğün pedagojisi etik, demokrasi ve medeni cesaret* (G. Kurt Gevinç, Çev.). Yordam Kitap.
- Freire, P. (2022). *Kültür işçileri olarak öğretmenler* (Ç. Sümer, Çev.). Yordam Kitap.
- Freire, P. (2023). *Ezilenlerin pedagojisi* (D. Hattatoğlu & E. Özbek, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Gatto, J. T. (2018). *Eğitim: Bir kitle imha silahı* (M. A. Özkan, Çev.). EDAM.
- Gürkan, U., & Demirel, N. (2021). Ergenlerin sosyal medya kullanımlarının sosyal ilişkilerine ve sosyal kaygı düzeylerine etkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 79-104.

- Hakkıoğlu, M. (2022). Distopya edebiyatında post-truth ya da iktidarın hakikatine teslim olmak. M. Hakkıoğlu & M. A. Tüzen (Eds.), *Edebiyat ve iktidar dolaylı bir gerçeklik* (s. 153-190) içinde. Çizgi Kitabevi.
- Kantarcı Bingöl, Z., & Aybar, Ö. (2020). Paulo Freire’de bankacı eğitim modeline karşı problem tanımlayıcı eğitim modeli. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(4), 307-323. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.824150>
- Kantarcı Bingöl, Z. (2022a). Paulo Freire’de okuryazarlık yöntemi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 702-721. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1192658>
- Kantarcı Bingöl, Z. (2022b). Bir özgürleşme praksişi olarak eğitimin diyalogcu mahiyeti: Freire’ci bir değerlendirme. H. Şahin (Ed.). *Eğitim bilimleri çalışmaları* (s. 105-148) içinde. Livre de Lyon.
- Kantarcı Bingöl, Z. (2023). Paulo Freire’de öğretme eyleminin etik doğası. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 9(19), 178-192. <https://doi.org/10.59304/ijhe.1185337>
- Kayan, A., & Küçük, A. (2022). Küresel iklim krizinin oluşmasında politik kararların hükümet politikalarının etkisi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31), 501-526.
- Kılıç, A. (2021). Eğitimde fırsat ve imkân eşitsizliğinin radikal söylemi: “Ezilenlerin pedagojisi”. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 4(2), 51-57. <https://doi.org/10.53046/ijotem.943529>
- Kükürt, R. O. (2015). A critical analysis of ontological foundations of modern education understanding. *Journal of Education and Future*, (7), 79-98.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2024). *Türkiye yüzyılı maarif modeli ortak metni*. <https://tymm.meb.gov.tr/ortak-metin/> adresinden 12 Aralık 2024 tarihinde alındı.
- Nagel, T. (2010). Das problem globaler gerechtigkeit, H. Hahn & C. Broszies (Eds.), *Globale gerechtigkeit* (s. 104-145) içinde. Suhrkamp Verlag.
- Özsoy Somuncuoğlu, S. (2023). Özgürleştiren eğitim: Paulo Freire’nin eleştirel pedagojisi. F. Çakmak (Ed.), *Sosyal & Beşeri bilimler alanında akademik çalışmalar* (Cilt 1, s. 115-133) içinde. Gece Kitaplığı Yayınevi.
- Robinson, K. (2018). *Yaratıcı çocukların geleceğini düşünenler için eğitimde yaratıcılık devrimi* (D. Boyraz, Çev.). Sola Yayınları.
- Shaull, R. (2023). İngilizce basıma önsöz. Freire, P. *Ezilenlerin pedagojisi* (D. Hattatoğlu & E. Özbek, Çev.), (s. 45-51) içinde. Ayrıntı Yayınları.
- Şenşekerci, E., & Bilgin, A. (2008). Eleştirel düşünme ve öğretimi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(14), 15-43.
- Şahinkaya, A. (2024). P4C’ye farklı yaklaşımlar. *Temaşa Felsefe Dergisi*, (21), 6-22. <https://doi.org/10.55256/temasa.1378165>
- Uzun, Ö., Yıldırım, V., & Uzun, E. (2016). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan ergenlerde sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve sosyal medya bağımlılığı, benlik saygısı ve algılanan sosyal destek ilişkisi. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 10(3), 142-147. <https://doi.org/10.21763/tjfmmpc.16425>

- Yeşilçayır, C. (2023). Şüphe, eleştirel düşünce ve doğru bilgi ilişkisi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 7(2), 479-490.
- Yeşilçayır, C. (2019). *İnsan hakları felsefesi*. Çizgi Kitabevi.
- Yıldırım, A. (2011). *Eleştirel pedagoji Paulo Freire ve Ivan Illich'in eğitim anlayışı üzerine*. Anı Yayıncılık.
- Yılmaz, Z. (2016). Paulo Freire'nin felsefesinde özgürleşmenin aracı olarak eğitim. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 299-313.

Extended Abstract

Brazilian thinker Paulo Freire put forward ideas in line with the spirit of the period regarding the philosophy of education in the second half of the 20th century. The critical philosophy of education he developed has been influential in the academic and intellectual community, and his ideas have been influential all over the world. This study examines and examines the problems of the world we live in within the framework of Freire's critical philosophy of education. In this context, it is aimed to analyze the fundamental human problems of our age with his thoughts and views. Being critical is a fundamental characteristic adopted by philosophy. However, this criticality has a special importance in the context of philosophy of education. Because the way to improve society and humanity is through education. The critical character of philosophy is important in terms of this consciousness prevailing and continuing in education. The world has experienced great changes, especially in the last two centuries. Currents such as industrialization, progress and liberal democracy have had significant effects on educational processes. In this context, there is a need to be able to think critically against the control of human labor by capitalists through education. In the face of the developments, we need to state that critical philosophy of education emerged as an attitude against inhumane educational approaches.

Freire became a world-renowned thinker with his work *Pedagogy of the Oppressed*. The hegemony order experienced in the “oppressor and oppressed” dilemma was particularly influential in his thoughts. However, it is understood that his critical education philosophy is based on the following concepts: oppressor and oppressed, humanization and dehumanization, banking education model, problem-defining model, culture of silence, monologue and dialogue, praxis, critical consciousness. The main reason that led Freire to critical education philosophy is that education systems have become a mechanism that sustains the oppressor-oppressed dilemma. In this context, he calls the education approach that ensures the continuation of the exploitation system the banking education model. There is no thinking and criticism in this model. Repetition, memorization and acceptance of the information transferred are expected. In such an understanding, students are seen as an investment object for the continuation of the system. However, when the structure of knowledge is examined, it is understood that it is dynamic and can constantly change and transform during the formation process. Presenting a knowledge accepted by a certain wing as absolute brings with it a number of problems.

In the problem-posing model that Freire proposed instead of the banking education model, he prefers the student's problem-solving skills. This second understanding is important in terms of not continuing the exploitation system and liberating individuals. Rather than memorizing, repeating and storing information, dialogue, cooperation and critical thinking are emphasized. The spread of this understanding in education will be an important step towards the construction of critical consciousness. Otherwise, the domination of the oppressors will continue. Thus, individuals will be exposed to dehumanization rather than the process of humanization. Thanks to the problem-posing model, it will be possible for humanity to evolve from a situation of oppression/exploitation to a free/just situation. However, while the banking education model is based on teacher-centered monologue, the problem-posing model emphasizes dialogue in education. Through dialogue, the way will be opened for students to see the truth. They will be able to get rid of being an oppressed class and realize that they can become free. The individual will be able to save themselves from being an object that only conveys information to them and learn to look critically. In this process, Freire suggests that the aim of education should be the construction of critical consciousness. In this context, he includes the concept of conscientização in the sense of critical consciousness. Therefore, the philosophy of critical education attaches importance to the development of critical thinking skills in students. The development of such a consciousness is not a situation desired by the ruling class, which tries to portray the oppressor-oppressed hierarchy as destiny. Because they see the consciousness of the oppressed as destructive. In order for the critical consciousness he suggests to develop, education must be saved from the commodification of capitalism.

It is noteworthy that there are many human and social problems in the age we are in. The way to solve the problems is first to show the will to develop critical consciousness. In the next stage, there is a need for thought and action, expressed as praxis, to come together. When the process that led Freire to the understanding of critical consciousness is examined, it is seen that there is a failure to accept the current world order. He thinks that the reality presented through education and the ruling class that acts as a benefactor should be questioned. However, Freire emphasizes that critical consciousness should be preferred in education rather than storing information in response to the question "Can Critical Education Philosophy Change the World?" The way to develop critical consciousness is through the problem-defining education model. In this context, he also criticizes the testing system adopted in those education processes. Instead of such a system that creates competition and rivalry, it is important to spread problem solving through cooperation. At the same time, instead of monologue in education, democracy and dialogue should be emphasized. However, instead of heavy curricula, education needs to be made compatible with social reality. In addition, the restructuring of teacher education seems essential.